

تصویر آفرینی هنری سوره اعراف

نویسنده:

فاطمه افضلی

انتشارات رویش بهاری

(rooyeshebahari)

سرشناسه	: افضلی، فاطمه، ۱۳۶۸-
عنوان و نام پدیدآور	: تصویرآفرینی هنری سوره اعراف/ نویسنده فاطمه افضلی
مشخصات نشر	: کرج، رویش بهاری، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۶ ص.
شابک	: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۴۸۷۱ - ۲۰ - ۶.
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
موضوع	: قرآن -- مسائل ادبی
موضوع	: Qur'an as literature
موضوع	: قرآن. سوره اعراف. برگزیده. شرح
موضوع	: زیبایی‌شناسی در قرآن -- Aesthetics in the Qur'an
رده‌بندی کنگره	: BPA۲
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۱۵۳
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۹۷۶۲۱۸۸

تصویرآفرینی هنری سوره اعراف

عنوان: تصویرآفرینی هنری سوره اعراف

نویسنده: فاطمه افضلی

طراح جلد: گروه طراحی پلکان

ناشر: رویش بهاری

مدیرتولید: امیر حیدری

شابک: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۴۸۷۱ - ۲۰ - ۶.

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شناسه: ۱۴۷۴

۱۲۰۰۰۰ تومان

نوبت چاپ: اول تابستان ۱۴۰۳

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	مطلع.....
۹.....	پیشگفتار.....
۱۱.....	مقدمه.....
۱۳.....	فصل اول.....
۱۵.....	تصویر آفرینی هنری.....
۱۸.....	منابع برای مطالعه بیشتر.....
۱۹.....	مفاهیم کلیدی.....
۱۹.....	قرآن در لغت.....
۲۰.....	قرآن در اصطلاح.....
۲۰.....	سوره اعراف.....
۲۰.....	اعراف در لغت.....
۲۰.....	اعراف در اصطلاح.....
۲۱.....	تصویر آفرینی.....
۲۱.....	تصویر در لغت.....
۲۱.....	تصویر در اصطلاح.....
۲۲.....	تشبیه.....
۲۲.....	تشبیه در لغت.....
۲۲.....	تشبیه در اصطلاح.....

۲۳	استعاره
۲۳	استعاره در لغت
۲۳	استعاره در اصطلاح
۲۴	مجاز
۲۴	مجاز در لغت
۲۴	مجاز در اصطلاح
۲۴	تصویرآفرینی در قرآن کریم
۲۶	سوره اعراف
۲۶	فضای نزول و هدف از سوره اعراف
۲۷	محتوای سوره اعراف
۳۱	فصل دوم
۳۳	تعریف تشبیه و انواع آن
۳۳	تشبیه
۳۴	تشبیه محسوس به محسوس
۳۵	تشبیه معقول به محسوس
۳۷	تشبیه محسوس به خیالی
۳۸	ادات تشبیه
۳۹	ویژگی‌های تشبیه قرآنی
۴۲	تقسیمات تشبیه
۴۲	تشبیه به اعتبار حسی و عقلی بودن طرفین
۴۲	تشبیه به اعتبار مفرد و مرکب بودن طرفین آن
۴۳	تشبیه به اعتبار تعدد طرفین
۴۳	تشبیه ملفوف
۴۳	تشبیه مفروق
۴۳	تشبیه تسویه
۴۳	تشبیه جمع
۴۳	تشبیه تمثیل
۴۴	تشبیه به اعتبار ادات شبه
۴۴	انواع نادر تشبیه

۴۴	تشبیه مغالطه
۴۴	تشبیه قلب یا مقلوب
۴۵	ویژگی‌های تصویرپردازی تشبیه در سوره اعراف
۴۶	مصادیق تشبیه در سوره اعراف
۴۶	تشبیه یک امر ممکن به یک امر غیرممکن
۴۸	تشبیه بعضی انسان‌ها به حیوان به دلیل وجود ویژگی مشترک در هر دو
۵۱	وجه تمایز انسان و حیوان و چگونگی تشبیه انسان به حیوان
۵۴	تشبیه خلقت دوباره انسان‌ها با زنده کردن آن‌ها بعد از مرگ
۵۵	تشبیه باران به خلقت دوباره انسان و روز معاد
۵۶	تشبیه در کلام بهشتیان با دوزخیان
۵۷	تشبیه چیز غیرمعمول به چیز معمول
۵۷	تشبیه انسان به سگ به دلیل یک ویژگی مشترک در هر دو
۵۸	تشبیه انسان به چهارپایان
۵۹	تشبیه انسان به حیوان از جهت خوردن و آشامیدن و رفع حوائج فیزیکی
۶۳	فصل سوم
۶۵	استعاره و انواع آن
۶۶	ارکان استعاره
۶۶	غرض از استعاره
۶۸	استعاره مفهومی
۷۰	انواع استعاره مفهومی
۷۱	استعاره چپتی
۷۱	استعاره ساختاری
۷۲	استعاره هستی‌شناختی
۷۲	ویژگی‌های تصویرپردازی استعاره در قرآن
۷۳	ایضاح و روشن ساختن
۷۳	بنیاد استعاره بر تشبیه‌های زیبا و نیکو و بسیار دقیق
۷۴	بکاربردن استعاره در بیان موضوع کافران در برابر قرآن
۷۵	مصادیق استعاره در سوره اعراف
۷۵	استعاره گرفتن امور حسی بر امور معنوی

- ۷۶..... استعاره گرفتن یک صفت انسانی برای غیرانسان
- ۷۷..... استعاره گرفتن فعل بر یکی از ویژگی‌های انسان
- ۷۸..... استعاره گرفتن حال مشرکان به حال منتظران تاویل آیات الهی
- ۷۹..... استعاره گرفتن نزول برکات الهی به باز شدن در
- ۸۰..... استعاره گرفتن سکوت برای غضب
- ۸۱..... استعاره گرفتن احکام سخت و دشوار به زنجیر محکم
- ۸۵..... استعاره گرفتن مخلوق انسان به عنوان مخلوق خدا
- ۸۶..... استفاده از استعاره با جمله‌ی دعایی
- ۸۷..... استعاره گرفتن فعلی بر فعل دیگر
- ۸۷..... استعاره گرفتن یک فعل به معنایی غیر از معنای واقعی آن
- ۸۸..... استعاره گرفتن امر محسوس به یک امر نامحسوس
- ۸۹..... فصل چهارم
- ۹۱..... تعریف مجاز و انواع آن
- ۹۲..... وجود علاقه در مجاز
- ۹۲..... انواع مجاز
- ۹۴..... انواع علاقه‌های مجاز
- ۹۴..... علاقه‌ی مشابهت
- ۹۴..... علاقه‌ی سببیت و مسببیت
- ۹۵..... علاقه‌ی جزء و کل
- ۹۵..... علاقه‌ی لازم و ملزوم
- ۹۵..... علاقه‌ی آلیت
- ۹۶..... علاقه‌ی عام و خاص
- ۹۶..... علاقه‌ی حال و محل
- ۹۶..... علاقه‌ی اشتقاق
- ۹۷..... بازگشت نمودن معنی مجازی به معنی حقیقی در زمان استقبال
- ۹۷..... اطلاق و تقیید
- ۹۷..... علاقه‌ی حذف مضاف
- ۹۷..... علاقه‌ی اطلاق مفرد معرف به لام بر فرد واحد
- ۹۷..... مجازگویی قرآن از دیدگاه امام خمینی

- ۹۸.....عامل گرایش به مجاز
- ۱۰۰.....منکران مجاز
- ۱۰۰.....استدلال مخالفان مجاز در قرآن
- ۱۰۲.....مصادیق مجاز در سوره اعراف
- ۱۰۲.....مجاز گرفتن محل چیزی و اراده‌ی حال کردن
- ۱۰۵.....مجاز گرفتن به واسطه‌ی آوردن فعلی و لازمه‌ی آن فعل را اراده کردن
- ۱۰۵.....مجاز گرفتن چیزی و سبب آن چیز را اراده کردن
- ۱۰۶.....مجاز گرفتن از عقو ناقه و ارتباط آن با سربچی
- ۱۰۶.....مجاز گرفتن نسیان و فراموشی به ترک کردن کاری
- ۱۰۷.....مجاز به واسطه آوردن فعلی که یادآوری و تأکید را می‌رساند
- ۱۰۸.....نتیجه‌گیری
- ۱۰۹.....فهرست منابع

مطلع

تجدید بنای رفیع تمدن اسلامی و بازیابی دوران طلایی شکوه و عظمت مسلمانان، بر بنیان اندیشه دانش پژوهانی است که طالبان علم و حاملان حلم و ساکنان سلم باشند و جلوه شکوه دانش و پرهیزگاری و بلند اختری را بر تارک افلاکی خویش ببینند و از سیاره آسمانی عقل و خرد تا کهکشان پر ستاره ولایت الله با درخشندگی، به پرواز درآیند. این حرکت، شدنی نیست مگر آن که ژرفاندیشانه و موشکافانه، ببینند و بیندیشند و دیگران را از ایده و اندیشه های پژوهشگرانه و نیت روح پرور خود، بهره مند نمایند.

دین مبین اسلام، علم و دانش را نور و جهل و نادانی را ظلمت می داند؛ ضمن اینکه تمامی آیات و روایاتی که با خطابات «یا ایها الناس» و «یا ایها الذین آمنوا» و دیگر واژه ها صادر شده اند به شهادت مفسرین آیات و روایات، عموماتی هستند که همه مکلفین اعم از زن و مرد را شامل اند. در همین راستای احساس تکلیف است که حوزه علمیه خواهران به برکت انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) و با تلاش مبقیانه حضرت امام خامنه ای ظلّه مد به بالندگی رسیده است.

تمام مدارس خواهران به ویژه مدرسه علمیه تخصصی ریحانه الرسول ﷺ شهرستان جویبار با بیش از ۱۸ سال سابقه علمی آموزشی، سه مقطع سطح دو و سه و چهار، افتخار شاگردی مکتب امام صادق ﷺ را دارند با اشتیاق به معارف قرآن و آموزه های اهل بیت ﷺ و ادای تکلیف به محضر رب العالمین، به صحنه جهاد تبیین آمده اند تا با تبدیل پایان نامه های برتر به کتاب، در نشر معارف الهی سهیم و شریک باشند؛ اگر چه اقرار دارند که این آثار، قطراتی از اقیانوس معارف الهی است که چه بسا آنچنان تاثیرگذار باشد که هر قطره از آن دشتی کویر از جهل را آباد کند. پروردگارا! توفیقی عنایت فرما تا با عمل به معارف الهی، جامعه ای سالم، پر طراوت، با نشاط و امام زمانی عجل الله فرجه داشته باشیم.

و من الله التوفیق

مجتمع تخصصی ریحانه الرسول ﷺ جویبار

پیشگفتار

تصویرآفرینی هنری که یکی از وجوه اعجاز هنری قرآن کریم به شمار می‌رود، به معنی بهره‌گیری از کلمات و جملات، با نظمی دقیق به شیوه‌ای لطیف و هنری است به گونه‌ای که یک معنا و مفهوم خاص را در قالب حقیقی زنده و مجسم ارائه می‌دهد و ضمن برانگیختن خیال و احساسات مخاطب، فکر و پیام خاصی را نیز به وی منتقل نماید. در آن به عنوان یک معجزه ادبی و هنری بزرگ به شمار می‌رود به همین خاطر آفرینش تصاویر شگفت‌آور هنری یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های اعجاز آن شناخته شده است و مجموعه‌ی الفاظ و آیات الهی ریشه در این تصویرآفرینی هنری دارد. در این کتاب به این سؤال پاسخ داده شده که در سوره اعراف از چه تصویرآفرینی هنری استفاده شده است؟

از نگاه این نوشتار انواع تشبیه‌ها، استعاره‌ها و مجازها در سوره اعراف به کار رفته شده است. از جمله: خداوند در (آیه ۴۰) این سوره، ورود دروغگویان به بهشت را به رد شدن شتر از سوراخ سوزن تشبیه کرده است که این امر محال و غیرممکنی است. و یا در (آیه ۱۵۴) از این سوره، سکوت برای غضب استعاره آورده شده است که خداوند با وجود بخشیدن به غضب و فرو بردن خشم که صفتی انسانی هستند، افکار انسان را به جایی سوق می‌دهد که هدفشان از نزول این آیه به خوبی دریافت شود و یا در زمینه‌ی مجاز (آیه ۴) از این سوره، خداوند لفظ قریه را که به معنای روستا است به کار برده ولی منظور آن مردم روستا و ساکنان آن می‌باشد.

خداوند با آوردن این آرایه‌های ادبی فهم کلام خویش را برای مخاطبان این کتاب راستین آسان‌تر فرموده و در عین حال به زیبایی و رسایی و بلاغت آیات قرآن پرداخته‌اند به طوری که هیچ متن و کتابی به پای رسایی و شیوایی آن نمی‌رسد. سوره اعراف با داشتن ۲۰۶ آیه، یکی از بلندترین سوره‌های قرآن کریم به شمار می‌رود.

این سوره به بیان داستان‌هایی آموزنده در مورد پیامبران و درس زندگی و عبرت‌آموزی از آن‌ها پرداخته است که خداوند آن را با استفاده از تشبیه، استعاره، مجاز و دیگر آرایه‌های ادبی به خوبی به تصویر کشیده‌اند.

مقدمه

تصویرآفرینی به معنای تابلوهای هنری و زیبایی است که به کارگرفتن آن در قرآن با بهره‌گیری از خیال و کاربردهای مجازی الفاظ، ترسیم می‌شود.

قرآن کریم وحی خداوند به پیامبر صلی‌الله علیه و آله و سلم و کتاب هدایتگر بشر در همه‌ی زمان‌هاست. در زمان نزول قرآن کریم، مردم عرب به درجه بالایی از فصاحت و بلاغت رسیده بودند و شیوایی خاصی در بیان پیدا کرده بودند. در چنین زمانی قرآن کریم با سبکی بی‌سابقه و نویناد، ساختاری هماهنگ از ارتباط میان الفاظ و معانی نازل شد. [با توجه به اهمیتی که تشبیه، استعاره و مجاز در بین انواع مصادیق تصویرآفرینی دارا هستند] لذا نگارنده در این کتاب بر آن است که با استفاده از کتب و مقالات و تفاسیر گوناگون به بیان مهم‌ترین مصادیق تشبیه، استعاره و مجاز در سوره اعراف بپردازد.

در فصل دوم تصویرآفرینی هنری به واسطه تشبیه در سوره اعراف مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل سوم به تصویر آفرینی هنری به واسطه استعاره در سوره اعراف پرداخته می‌شود. و در فصل چهارم به بررسی تصویرآفرینی به واسطه مجاز در سوره اعراف می‌پردازد تا ان‌شاءالله کتاب حاضر در این راستا مورد توجه بیش‌تر علاقه‌مندان به آیات الهی و سبک‌های بلاغی موجود در آن واقع شود و کمک شایانی در تفسیر آیات دلنشین این سوره‌ی مبارکه شود.